

Uluslararası Göç Yönetişiminin Bölgesel İş Birliği Bağlamında Kurumsal Yapılanması

Mehmet Ölmez¹

Bülent Bayrak²

Özet

Bu çalışma ile Türkiye ve AB'nin uluslararası göç yönetiminde bölgesel iş birliği bağlamında kurumsal yapılanması açısından yapılan çalışmaların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, doküman incelemesi yöntemiyle literatür taraması yapılmış ve yasal mevzuat incelenmiş; elde edilen bulgular betimsel olarak açıklanmıştır. Araştırma sonucunda, AB ve Türkiye'nin bölgesel iş birliği kapsamında kurumsal yapılanma aşamasında olduğu ancak bölgesel ve yerel yönetimler ile sivil toplum örgütlerinin bu süreçte yeterli düzeyde dâhil edilmediği anlaşılmıştır.

1. GİRİŞ

Göç kavramı, siyasi, dini, ekonomik, doğal afet ve savaş gibi çeşitli nedenler ile bir yerden farklı bir yere taşınma ve yer değiştirme eylemi olarak tanımlanabilmektedir. Göç hakkında birçok kurum ve kuruluş farklı tanımlarda bulunmuştur. Avrupa Birliği (AB), “Bir kişinin uluslararası sınırlar arasında (uluslararası göçler) veya bir devlet içinde (iç göçler) bir yıldan fazla bir süre için gönüllü olarak veya olmayarak, düzenli veya düzensiz şekilde gerçekleştirdikleri hareketler” olarak tanımlamaktadır (Europa, 2025). Göç denildiğinden ilk akla gelen uluslararası kurumlardan biri olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise “insanların farklı sebeplerle uluslararası sınırları geçerek veya aynı ülke sınırları içerisinde yer değiştirme eylemi” şeklinde göç kavramını belirtmiştir (IOM, 2022). Genel olarak bakıldığında kişiler, daha iyi bir refah ve yaşam ortamı sağlamak, iç ve dış savaş ile ekonomik

1 Dr. Öğretim Görevlisi, Malatya İnönü Üniversitesi OSB MYO, olmez23@hotmail.com, Malatya, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1462-1241

2 Dr., Gelir Uzmanı, Malatya Defterdarlığı, ardadoruk3588@gmail.com, Malatya, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1056-8866

baskıdan kurtulmak gibi nedenlerle tarih boyunca farklı yerlere göç etmek zorunda kalmıştır.

Göçün, bir devletin sınırları içerisinde olması durumunda bile başka devletlerle, hükümetlerle, örgütlerle, kurum veya kuruluşlarla iş birliğini gerektirebildiği dikkate alınırsa ülkeler arasında yaşanan göç olaylarının belli politikalara dayandırılması elbette ki uluslararası bir iş birliği ve dayanışmayı gerektirmektedir. Bu iş birliğinde hükümetler asıl konumda olsalar bile hükümet dışı birçok oluşum aktif rol alabilmekte ve uluslararası göçün yönetişimine katılabilmektedir. 2000’li yıllardan itibaren uluslararası göç hareketlerinin yoğunlaşmasıyla birlikte gerek devletler gerek uluslararası örgütler tarafından göçle ilgili sorunları çözmek üzere ortak anlayış ve iş birliği geliştirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Göç ve göç yönetimi ile ilgili sorunların ilk olarak tartışıldığı Bern Girişimi (2001) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından düzenlenen ve sığınma-göç ilişkisinin ele alındığı “Sözleşme Artı” protokolü, bu gerekliliğin ürünü olarak yapılan ilk çalışmalar arasında yer almaktadır (Öner, 2019: 317). Bu bağlamda sadece göç ve uluslararası göç kavramı göçten etkilenen iki ülkenin bir sorunu olmaktan ziyade dünya genelinde tüm ülkelerin yönetişim eksenli bir problemi olarak görülmektedir.

2. ULUSLARARASI GÖÇ YÖNETİŞİMİ

Ülkeler arası karşılıklı ilişkiler, uluslararası ilişkilerin en önemli ayağını oluşturmaktadır. Bu ilişkilerin nasıl bir hâl alacağı, ülkelerin sahip olduğu askeri güç, jeopolitik konum, ekonomik yapı ve enerji potansiyeli gibi etkenlere bağlı olmakla birlikte (Kocaoğlu ve Usta, 2020: 195) son dönemde uluslararası göç konusundaki yaklaşımlar, bu durumu belirleyen faktörler arasında yer almaktadır.

Castles ve Miller’ın (2009: 12) “Göçler Çağı” olarak tanımladığı 19. ve 20. yy.’da göç olgusu sanayi devrimi ile küresel bir nitelik kazanmış ve yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmeler göç olgusunu etkilemiştir. Göç hareketlerinin çok yönlü ve bileşenli yapısı ile devletlerarası iş birliği, uluslararası göç yönetişimi kavramını oluşturmuştur (Sandıklı ve Kaya, 2013: 72). Günümüzde göç olgusu yerel ve bölgesel bir yapıdan uluslararası bir yapıya kavuşmuş ve uluslararası karşılıklı etkileşim ve iş birliğine yönelik politikalar ile yönetilmeye başlanmıştır.

Uluslararası göç, siyasal, ekonomik, kültürel ve demografik boyutları olan ve bu kapsamlı yapısı nedeniyle siyaset bilimcilerden iktisatçılara, kent planlamacılarından yönetim bilimcilere, antropologlardan sosyologlara ve tarihçilerden coğrafyacılar kadar birçok bilim insanı tarafından ele alınan

bir olgudur. Bu karmaşık yapı, ulusal ve uluslararası boyutta kamu ve sivil toplum kuruluşlarının da dâhil olduğu bir yönetişimi gerektirmektedir. Uluslararası göçün aktörleri arasında göç eden kişi, göç veren ülke, göç alan ülke ve transit ülke olması nedeniyle göçün yönetişimi de çok boyutlu ve karmaşık bir yapıda olmaktadır. Bu da göçün, sadece arz ve talep ya da ihtiyaçlar ve olanaklar ekseninde değerlendirilmesinin yetersiz kalacağı kapsamlı bir yönetim anlayışını gerektirmektedir (Şemşit, 2018: 271).

Uluslararası göç yönetişimi kavramının uluslararası kuruluşlarından biri olan IOM, göç yönetişimini, farklı aktörlerin iş birliği içerisinde gönüllü, zorunlu, uzun ve kısa süreli gibi biçimlerde gerçekleşen bir sistem olarak tanımlamaktadır. Uluslararası göç yönetişimi, devletler tarafından olduğu gibi BM gibi uluslararası kuruluşlar ve Bern Girişimi, Uluslararası Göç ve Kalkınma Üzerine Küresel Forum gibi bağımsız girişimler tarafından da desteklenmektedir (Kara ve Kara, 2015: 5-6). Uluslararası göç yönetişiminin ortaya çıkmasında en temel faktör göçmen sayısının son yarım asırda yaklaşık üç kat artmış olmasıdır. IOM (2022) tarafından yapılan araştırma verilerine göre, 1970 yılında 85 milyon olan göçmen sayısı, 1990 yılında 120 milyona ve 2020 yılında ise 280 milyona ulaşarak dünya nüfusunun yaklaşık %4'üne yaklaşmıştır.

2.1. Avrupa Birliğinde Göç Yönetişimi

Avrupa ülkeleri uluslararası göç temelli sorunları her ne kadar 11 Eylül saldırılarından sonra önemsemeye başlasa da uluslararası göç yönetişiminde iş birliğini sağlama adına Avrupa'da ve komşu ülkelerde meydana gelen düzensiz göç temelli sorunları belirlemek, göç baskılarını azaltmak ve göç politikalarını geliştirmek üzere, 1993 yılında Budapeşte'de düzenlenen Bakanlar Konferansı ile Budapeşte Süreci başlatılmıştır. Düzensiz göçe karşı stratejiler geliştirmek amacını taşıyan Budapeşte Süreci, düzenli ve düzensiz göç, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, uluslararası koruma ve geri kabul gibi konularda bilgi ve uygulama paylaşımını amaçlayan bir istişare platformudur. Fiili olarak 1991 yılında Almanya'da başlatılan bu süreç, göçe kaynaklık eden ülkeler ile göçe hedef ülkeler arasında iş birliği oluşturmak üzere elliden fazla hükümet ve on beş uluslararası kuruluş tarafından oluşturulmuştur (Özden ve Hamurcu, 2019: 452).

Göç olgusu, 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ile Avrupa Birliği (AB) gündeminin en üst sıralarında yer almıştır. AB'nin dış göç politikasına 2005 yılından beri yön vermesine rağmen, hareketlilik temeline dayalı yeni bir göç yaklaşımı olan "Göçe ve Hareketliliğe İlişkin Küresel Yaklaşım - Global Approach to Migration and Mobility", AB tarafından

2011 yılında benimsenmiştir. Bu yaklaşımda “kontrol” ve “önleme” temelli anlayış yerine “insan hakları ve göçmenler” anlayışını benimseyen AB, birliğe üye olan ve olmayan komşularıyla yasal göç, düzensiz göçle mücadele, göç ve kalkınma ilişkisi, sığınma ve sığınmacı gibi konularda bölgesel bir iş birliği oluşturmayı hedeflemiştir. Ancak 2011 yılında Akdeniz’in güneyinde yaşananlarla beraber göçün AB’nin siyasi gündemine yerleşmesi, bu yaklaşımın, Afrika ülkeleri, genişlemeye dâhil olabilecek ülkeler ve diğer stratejik ortaklarla yapılacak iş birliği ve diyalog kapsamında yenilenmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bu doğrultuda 18 Kasım 2011 tarihinde aynı adla “Göç ve Hareketliliğe İlişkin Küresel Yaklaşım” kabul edilmiştir (Elmas, 2017: 404-406). Yasadışı göç olgusu 2015 yılından itibaren ise tüm AB ülkeleri için çözülmesi çok zor olan bir kriz niteliğine bürünmüştür (European Commission, 2024). AB’nin göç yönetiminde kamu ve özel sektör aktörlerinin, hükümet dışı örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin, derneklerin ve vakıfların etkili olduğu bir bilgi ve iletişim ağının oluştuğu görülmektedir. Bu ağın başarılı bir şekilde kontrol edilmesi ve göç yönetimine işlevsel bir yapı kazandırılmasında AB ajanslarına önemli sorumluluklar yüklenmektedir (Alıu vd., 2017: 102-104).

Sınır dışındaki tehditlerin üye ülkelere risk oluşturmasını önlemek ve üye ülkelerin kurumları arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak üzere Entegre Sınır Yönetim Sistemini hayata geçiren AB, sınırlardan yasa dışı giriş çıkış yapanlara ve vize süresi dolanlara yürütülecek ortak bir süreç başlatmış ve biometrik sistemleri kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte, gerek 11 Eylül saldırılarının neden olduğu düzensiz göç krizi gerekse Arap ülkelerini etkisi altına alan Arap Baharı ayaklanmaları, uluslararası göç yönetiminde etkili olan Frontex Ajansının 2004 yılında, EASO (European Asylum Support Office – Avrupa İltica Destek Ofisi) Ajansının da 2010 yılında kurulmasına neden olmuştur (Tuygun, 2023: 461, 462). Son yıllarda yoğun göç alan AB üyesi İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerde sınır güvenliği tehditlerine karşı AB, yüksek teknolojiyi kullanarak yönetim doğrultusunda gelişmiş sınır yönetim sistemini tasarlamıştır (European Commission, 2024: 4).

Devletler, diğer bir deyişle hükümetler, uluslararası göç yönetiminde ana aktör olarak etkili olmaya devam etmektedir ve bu konuda bölgesel ve uluslararası kurumlara devrettikleri yetkiler sınırlı düzeydedir. Hükümetler arası kurumlar aracılığıyla devletler ikili işbirlikleri yoluyla menfaatlerin korunması konularına öncelik vermektedir. Göç kaynaklı işbirlikleri, ulusal, bölgesel ve küresel yönetime bağlı farklı coğrafi bölgeler ve göç alanlarında değişen resmi yönetim derecelerinden ve kurumsal yapılardan oluşmaktadır. Birleşmiş Milletler, Uluslararası Göç Örgütü, Nüfus Fonu, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi gibi çok sayıda uluslararası kurum ve

kuruluş, göç ile ilgili faaliyetlerde bulunarak göçmen ve sığınmacıların sınır ötesi hareketlerinin neticeleri hakkında kendi aralarında ve AB kurumları ve ajansları ile iş birliği ve etkileşim içerisinde bulunmaktadır. AB ajanslarının bu alanda daha aktif rol alarak çok katmanlı düzeylerde örgütlenmesi ve sıkı iş birliği içerisinde bulunması, “Avrupalaşmış Göç Yönetişi” yaklaşımının geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir (Aliu vd., 2017: 102- 104).

2.2. Türkiye’de Göç Yönetişi

Türkiye’nin AB üyeliği kapsamında AB tarafından üye devletlerinin sınır güvenliğini korumak üzere Türkiye ile AB arasında güçlü bir göç kontrol sisteminin kurulması hedeflenmiştir. Fakat bu hedefin aksine, Türkiye’ye yasadışı yollardan gelen göçmenlerin çoğu Avrupalı olmadığı için 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımlamasını karşılamadığından ve zulüm görecekları yerlere de dönemediklerinden Türkiye’de kalmayı tercih etmekte ve ülke yasadışı bir göçmen ordusu ile karşı karşıya kalmaktadır (Özer, 2011: 75). Bu doğrultuda İçişleri Bakanlığı tarafından savaş vb. durumlardan dolayı göç eden kişilere 2012 yılında geçici koruma statüsü tanınmıştır. Bu kişilerin toplumsal bütünleşmesinin sağlanması, kamu hizmetlerinden yararlanması ve iş imkânı verilmesi gibi konuların yürütülmesi için çok kapsamlı bir göç yönetişimine ihtiyaç duyulmuştur. Fakat özellikle Suriye iç savaşı ile ayrı bir boyut ve önem kazanan düzensiz göçün yönetişi konusunda Türkiye, kendi güvenlik politikalarını derinleştirmek ve sınırlarını korumayı öncelikli kılmak yerine insani bir politika izleyerek (Açar ve Yalçinkaya, 2022: 167) akılcı yönetişim mantığını duygusal yaklaşıma feda etmiştir.

Türkiye’de göç yönetişimine yönelik çalışmalar, 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla başlamıştır. Öncesinde İl Emniyet Müdürlükleri bünyesinde yer alan Yabancılar Şubesi tarafından işletilen süreç Göç İdaresi Genel Müdürlüklerine devredilmiştir. Taşrada valilerin sorumluluğundaki Göç İdaresi ve Afet Acil Durum İl Müdürlüklerine, göç eden kişilerin kayıt altına alınması, çadır kent ve konteynır kentlerin verilmesi, oturma izinleri, sınır dışı edilmeleri ve gerekli istatistiklerin tutulması gibi görevler verilmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015: 52). Göç yönetişiminde yer alan bir diğer oluşum da Göç Kurulu olmuştur. Bu kurul İçişleri Bakanlığınca belirlenecek temsilciler tarafından Türkiye’nin yabancılarla ilgili göç stratejilerini belirlemek üzere çalışmalarını yürütmektedir (GİB, 2022). Bu kuruluşlar dışında IOM Türkiye Ofisi, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Kızılay ve İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Derneği gibi kurumlar da göç yönetişiminde aktif olarak çalışmaktadır (TEPAV, 2020: 30-32). Ayrıca çeşitli üniversitelerde

göç ve nüfus araştırma ve uygulama merkezleri kurulmuştur (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 8).

Türkiye ile AB arasında göç yönetişimi alanında 29 Kasım 2015 tarihli Türkiye AB Zirvesi Bildirisinin 7. maddesiyle ve 18 Mart 2016 tarihli Türkiye AB Zirvesi Bildirisi ile düzenlemeler yapılmış ve düzensiz göçmenlere karşı ortak bir yönetişim planı ortaya konmuştur (Avrupa Birliği Zirvesi, 2016). Bu karşılıklı antlaşmalar ile düzenlenen Ortak Eylem Planı kapsamında yasa dışı yollar ile ülkeye girenlerin geri kabulü kapsamında AB, 2016 yılı için Türkiye'ye 6 milyar € bir yardım fonu ödemeyi (UNHCR, 2022) ve Türk vatandaşlarına yönelik vize serbestliği tanımayı kabul etmiştir. Böylece her iki taraf için kazan kazan modeli amaçlanmış olup bu antlaşmalar sayesinde göç denetimini kendi sınırlarının dışında yapmış olan ve göçün getireceği olası riskleri kendisinden uzak tutan AB, asıl kazanan durumunda olmaktadır.

2.3. Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi

Türkiye, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile tarihinin en yoğun göç dalgasını yaşamış ve ülkeye gelen göçmenlere ev sahipliği yapmak durumunda kalmıştır. Suriyeli göçmenlerin, hem nicelik hem nitelik açısından istenilmeyen düzeyde ve yoğunlukta Türkiye topraklarında yerleşmesi, bir planlama, bir strateji belirleme ve bir yönetişim süreci geliştirme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Zira göç dalgasını sadece “bir yer işgali, belli bir alana yerleşme ya da savaştan kaçan halka kucak açma” olarak algılamak yerine toplumsal, kültürel ve ekonomik etkilerinin olduğu geniş bir bakış açısıyla algılamak gerekmektedir. Türkiye, Suriyelilerin ülkeye girişlerinin başladığı 2011 yılının Nisan ayında, Suriyeli göçmenlerin sorumluluğunu Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na (AFAD) vermiş ve yapılacak çalışmalarda koordinatör kurum olarak AFAD'ı belirlemiştir. Kurulan konteynir ve çadır kentlerde barınma, beslenme, sağlık, eğitim, güvenlik ve ibadet gibi zaruri ihtiyaçların sağlanması konusunda AFAD diğer kurumlarla iş birliği kurmuş ve çalışmaları yürütmüştür (Kahraman ve Tanıyıcı, 2018: 245). 2016 yılının başında Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların (GKSS) Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğin kabul edilmesiyle Suriyelilerin işgücü piyasasında değerlendirilmesinin önü açılmıştır. GKSS'lerin becerilerini Türk işgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre geliştirmek için STK'ler ve AB, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların katkılarıyla mesleki eğitim kursları başlatılmış ve istihdamı teşvik etmek için birçok proje uygulanmıştır. 2018 yılına kadar Geçici Barınma Merkezlerine (GBM) yerleştirilen Suriyeli göçmenler, 2018 yılında GBM'lerin kapatılmasıyla şehirlere dağılmış ve yerel halkla daha yakın ilişkiler kurmak durumunda kalmıştır. Türkiye, 2019 yılı itibarıyla bir uyum stratejisi ve ulusal eylem

planı aracılığıyla sosyal entegrasyon uygulamalarına başlamıştır. Fakat bu çalışmalar, kitlesel göç yönetiminde işgücü piyasasına entegrasyon, eğitim ve barınma gibi en tartışmalı konularda sorunlarla boğuşulmasını engelleyememiştir (Erden ve Özçürümez, 2024: 306).

TÜİK'in 2022 yılı Uluslararası Göç İstatistikleri verilerine göre yurt dışından Türkiye'ye göç edenlerin sayısı (495 bin kişi), bir önceki yıla göre yaklaşık %35 azılırken Türkiye'den yurt dışına göç eden kişi sayısında (466 bin) ise yaklaşık %62'lik bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. Bu artışın oluşmasındaki faktörlerin başında, yabancı uyruklu kişilerin (327 bin) kendi ülkelerine geri dönmelerinin olduğu kabul edilmektedir.

3. ULUSLARARASI GÖÇ YÖNETİŞİMİ VE BÖLGESEL İŞBİRLİĞİ

Sadece basit bir nüfus hareketi olmayan göç olayı, olayın baş aktörü durumundaki göç eden insan için ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal özelliklerini de beraberinde götürdüğü çok yönlü bir davranış içermektedir. Göçle taşınan bu özellikler, hem menşei yerden getirilen hem de yerleşilen ülkede edinilen davranışların bir arada sergilendiği yeni bir kuşağın doğmasına neden olmaktadır. Bu yönüyle yerini değiştiren insan için önemli etkiler barındırırken gidilen ülke için de olumlu ve olumsuz etkiler içermektedir. Yerleşilen ülkede sadece güvenlik boyutuyla kalmayıp kontrol, uluslararası göç ve ilişkiler, dış politika ve göçmenlerin uyumu gibi çözülmesi gereken birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır (Koçancı ve Namal, 2017: 238).

Dünya üzerinde ister geçmişte ister günümüzde yaşanan göç dönemlerini değerlendirdiğimizde, top yekûn halinde yapılan göç hareketlerinin, toplumsal, ekonomik ve teknolojik olarak göç edilen yerlerden görece olarak daha iyi durumda olan kentlere veya ülkelere doğru yapıldığı görülmektedir. Bu durum, göç ettiği yerin bazı gelişmişlik düzeyleri yönünden gerisinde kalmış sığınmacı, mülteci ya da göçmen kitlesinin, göç ettiği yerin değerlerinin ve kazanımlarının gerilemesine sebep olma riskini de beraberinde getirmektedir. Bu risk gelişmekte olan ülkelerin engellemek durumunda olduğu belki de en önemli risklerden birisidir. Bu riskin gerçekleşmesini önlemek adına uluslararası alanda yürütülecek göç yönetişimini kolaylaştırmak amacı ile işbirlikleri sağlanmalıdır. Göç alan ve göç veren ülkelerin yanında diğer ülkelerin de uluslararası göç yönetişimi kapsamında oluşturulacak iş birliğine katılmaları, göç hareketlerinin ekonomik, toplumsal ve güvenlik boyutları açısından taşıdığı risklerin kontrolünü sağlaması açısından önem taşımaktadır (Özden ve Hamurcu, 2019: 448).

Uluslararası göç yönetişimi konusunda hassas davranmak ve gerekli eylemleri sergilemek durumunda olan hükümetler, önceki göç olaylarından farklı olarak yaşanan ve 2015 yılında Türkiye ve Avrupa'ya doğru başlayan Ortadoğu göçü sayesinde göç konusunda uluslararası iş birliğinin hızlandırılması gerektiğinin farkına varmışlardır. Ortadoğu'dan Batıya doğru yaşanan göçün yoğunluğu, gelecekteki göç hareketlerinin yoğun olarak devam edebileceğini ve göç hareketlerinin dünyanın önemli sorunlarından birisi olabileceğini hükümetlere kabul ettirmiştir. Hükümetler arası iş birliğinin küresel göç sürecinin yönetişimini kapsayacak şekilde genişletilmesi ve uluslararası göçte küresel bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda gerek BM nezdinde gerek AB nezdinde geliştirilen iş birliği stratejileri ile uluslararası göçün ekonomik ve sosyal etkileri, göçmenlerin hakları ve korunması, insan kaçakçılığı gibi konuların ele alındığı platformlar oluşturulmuştur (Uçak, 2017: 247, 248). Göç kaynaklı suçların önlenmesi ve bu suçla mücadele kapsamında uluslararası iş birlikleri önemli rol oynamaktadır. Uluslararası göçten kaynaklanan suçların önlenmesi konusunda iş birliği içerisinde mücadele edilmesi gerekliliği BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kapsamında ele alındığı gibi Küresel Göç Mutabakatı müzakere süreçlerinde de vurgulanmıştır (Memişoğlu, 2019: 280, 281).

Bu bölümde genel olarak uluslararası göç yönetişimi ve bölgesel iş birliğine yönelik çalışmalar somut örneklerle ele alınmıştır.

3.1. Bölgesel İşbirliği Kapsamında Uluslararası Göç Yönetişimi

Göç alanında gerçekleşen uluslararası iş birliği girişimleri içerisinde yer alan bölgesel iş birliği faaliyetleri, dünya genelinde göçle ilgili sorunlar yaşayan ülkeler arasında bu sorunların çözümü için geliştirilen bölgesel anlamdaki iş birliği oluşumlarıdır (IOM, 2004: 10). Bölgesel iş birliği ve dayanışma faaliyetleri olarak düzenlenen bu süreçler başta işgücü göçü ile ilgili düzenlemeler olmak üzere birçok anlamda göç hareketlerini kolaylaştırılmasını hedeflemektedir. Bölgesel iş birliğine destek veren kuruluşların başında Avrupa Birliği (AB), Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC), Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN), Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) gibi kuruluşlar gelmektedir. Fakat bu kuruluşlar tarafından geliştirilen ve ülkeler arası göç hareketliliğini kolaylaştıracak düzenlemelerin yetersiz kaldıkları da düşünülmektedir (Hugo, 2011: 32).

Uluslararası göçle ilgili gerçekleşen bölgesel dayanışma süreçleri de bu anlamda gerçekleştirilen iş birliği çalışmalarıdır. Devletlerarası göç yönetimi

ile ilgili yapılan istişarelerin artırılması, sorunların tartışılması, bu kapsamda ilgili kişilerin bir araya gelmesi ve iş birliği platformlarının oluşturulması bölgesel iş birliği alanında atılan önemli adımlar olup göç yönetimi ile ilgili uluslararası iş birliğinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Solomon, 2008: 55). Bern Girişimi ve IOM bünyesinde yer alan “Uluslararası Göç Diyalogu” bu kapsamda yapılan örnek çalışmalarından bazılarıdır (Haque, 2006: 4). Ülkelerin göç konusundaki ortak sorunlarının tespit edilmesi ve işbirliklerin oluşturulması amacı ve birlikte hareket etme düşüncesi doğrultusunda bölgede yer alan ülkeler arasında bölgesel dayanışma süreçleri gerçekleştirilmektedir.

3.2. AB’de Uluslararası Göç Yönetişimi ve Bölgesel İşbirliği

Normal göç şartları dışında iç savaş, yaşama hakkının tehdit edilmesi, mecburen göç gibi kriz durumlarında ortaya çıkan göç olaylarının, altında yatan neden de dikkate alındığında, ekonomik, sosyal, hukuki ve insani birçok soruna neden olduğu görülmektedir. Bu açıdan savaş ve iç savaş ortamındaki bölgelerden yaşanan göçün doğurduğu sorunlar göçün insani olmayan özelliklerini açığa çıkarmaktadır. Savaş ve iç savaş kaynaklı göçlerin açlık, yoksulluk, barınma, kimlik ve vatan sorunu gibi sosyo-kültürel sorunlar yaratması, AB ülkelerinin göç politikalarında ayrımcılık yaparak göçmen profiline göre göçe izin vermesine ve böylece daha derin toplumsal sorunların doğmasına sebep olmaktadır (Bulut ve Aslan, 2022: 136, 137). AB ülkelerinin uluslararası göçmenlere yaklaşımının bu şekilde insani yönden zayıf ve taraflı fakat kendi ülkeleri için daha gerçekçi ve profesyonel olması, buradaki göçmenlerin, Avrupa topraklarında olsalar dâhi, hayatlarının askıya alınmasını ve neredeyse tamamen hükümet kontrolü altındaki kapalı alanlarda yaşamalarını gerekli kılmaktadır (Cuttitta vd., 2022: 7). Bununla birlikte AB şehirlerinin uyguladığı yerel entegrasyon politikalarının göçmenlerin dijital haklarının korunmasında çok önemli bir rol oynadığı, çünkü şehirlerin göçmen nüfuslara hizmet ve destek sağlamada en ön saflarda yer aldığı uluslararası kabul görmüş bir gerçekliktir (Eurocities, 2025).

Avrupa’nın 1980’li yılların ortalarından itibaren izlediği kısıtlayıcı göç politikaları, Avrupa’nın sığınma rejimini şekillendirmektedir. “Transit ülke” olarak adlandırılan ülkeler üzerinden yapılan düzensiz sınır geçişleri, AB için önemli bir göç sorunu olarak ortaya çıkmış ve bu sorun transit geçişe izin veren ülkelerle bir iş birliği yapma gereksinimi doğurmuştur. Örneğin Türkiye’nin, İran Devrimi, İran-Irak Savaşı, Körfez Savaşı gibi olaylardan kaçanlara “ilk iltica ülkesi” rolü oynaması Türkiye’nin transit ülke olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Kendisine yöneltilen bu yakıştırmadan ilk başlarda hoşnut olmayan Türkiye’nin 2000’li yıllardan itibaren izlediği

göç politikaları, bu durumu benimsediğinin göstergesi olmuştur. Bununla birlikte Türkiye'nin AB üyeliğine adaylık süreci içerisinde uygulamış olduğu uyum politikaları, göç konusunda AB ile uygulanan iş birliği yaklaşımlarına da kaynaklık etmektedir. Bu kapsamda izlenen uluslararası göç yönetişimi anlayışının genişletilmesiyle savaş ve iç savaş gibi sorunlarla boğuşan ülkelerden kaçan göçmenlerin AB kıyılarına ulaşmalarının engellenmesi amaçlanmıştır (Üstübeci, 2017: 109, 110).

Tarihteki en önemli terör saldırılarından olan 11 Eylül saldırısı, Avrupa'nın güvenliğinde göç kaynaklı suçlara önlem alma konusunda oldukça etkili bir sebep olmuştur. AB sınır güvenliği, insan kaçakçılığı, yasa dışı göç ve göçmen kaçakçılığı gibi suçlarla mücadele kapsamında uluslararası iş birliği yönünde kararlar almıştır. Bu kapsamda iş birliği kurduğu Türkiye ile ortaklık anlaşması imzalayan AB, göç kontrol sistemi konusunda Türkiye'ye şart koşturmuştur (Işıklı, 2017: 31).

2015 yılı, AB politika yapıcılarının göç belirsizliğinin farkına varmaları ve verdikleri tepkinin büyüklüğü açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu değişim, daha gelişmiş Bilgi Teknolojileri sistemlerinin uygulanması ve veri toplamayı geliştirmek için birlikte çalışabilirlik düzenlemesinin getirilmesi ile karakterize edilmiştir. Özellikle, AB bir kriz moduna girmiş ve kriz terimi ilk kez neredeyse tüm Adalet ve İçişleri Konseyi toplantılarının gündeminde yer almıştır (Czaika vd., 2024: 103).

AB politika yapıcılarının göç yönetişimi konusunda göç akışlarını tahmin etmek ve politika üretmek amacıyla, Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), Küresel Etkinlik Dil ve Ton Veri Tabanı (GDELT) ve Frontex Verileri gibi veri sağlayıcı aktörlerden faydalanmaktadır. AB göç politikaları hakkında önemli veri merkezi durumundaki EUAA'nın sığınmacı başvuruları hakkındaki bilgi kaynakları 2015 ve 2016 yıllarında güvenilirliğini yitirmiştir. Fakat 2016 yılında İstatistik Norveç, Eurostat, Türkiye İstatistik Kurumu (TURKSTAT) ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi'nin (UNHCR) ortak katılımıyla kurulan Mülteci ve İç Göç Eden Kişiler İstatistikleri Uluslararası Uzman Grubu'nun (EGRIS) sayesinde veriler iyileştirilmiş ve bu grup mülteci istatistikleri ve operasyonel talimatlar için uluslararası öneriler geliştirmiştir. Bununla birlikte Avrupa Komisyonu tarafından koordine edilen Avrupa Göç Ağı (EMN), adalet ve içişleri konularında muafiyet hakkı nedeniyle Danimarka hariç, AB üye ülkelerindeki göç ve göçmenlerle ilgili Ulusal İrtibat Noktalarını birbirine bağlamaktadır. Öngörülemez göçü yönetmeye ilişkin 2020 AB Taslağı, hazırlık amaçları doğrultusunda politika yapıcılara uyarı ve diğer bilgi verme kanallarını resmileştirmektedir. Taslak kapsamında kurulan bilgi ağı, aynı zamanda "göç ve sığınma alanında kriz

ve mücbir sebep durumlarını ele alan” araçlar ve prosedürler için de bilgi kaynağıdır. Göç belirsizliğinin açıkça kabul edilmesi ve çeşitli aktörler için belirlenmiş sorumluluklara sahip resmi, etkili iletişim kanallarına duyulan ihtiyaç, politika ve yönetim açısından gelecekteki göç dinamiklerinin daha gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesini kolaylaştırabilecektir (Czaika vd., 2024: 99).

Avrupa devletlerinin birbirleriyle ve komşu devletlerle olan ilişkilerinin yönlendirilmesi amacıyla oluşturulan Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında var olan düzensiz göçle mücadele politikası, AB ile doğu ve güney komşularının düzensiz göçle mücadelede iş birliği sağlaması konusundaki zorunlulukları belirlemektedir. Bu kapsamda oluşturulan Euromed Göç Programı, AB üyesi ülkeler ve güney komşuluk politikası ülkeleri arasında düzensiz göç faktörlerinin azaltılması, sınırların yönetimi, ortak sığınma politikaları ve göçlerin yasal zeminde yapılmasına yönelik bir çerçevenin oluşturulması konularında iş birliği ve diyalog önermektedir (Yazgan, 2018: 23-27). AB’nin göç yönetimi kapsamında uluslararası kapasitesinin artırılması ve bunu ne ölçüde gerçekleştirebileceği, üye devletler tarafından verilen yetkiler çerçevesinde belirlenmektedir. Bununla birlikte AB’nin çok katmanlı göç yönetimi kapsamında belirlediği göç politikalarında hükümetlerin karar alma süreçlerinin başarısız olması durumlarında Avrupa Komisyonunun uluslararası düzeyde karar alma yetkisi devreye girebilmektedir. Bu durum, her ne kadar üye devletlerin hükümetlerinin göçmen nüfus konusunda karar verme yetkisine sahip olsa da günümüzde göç kavramının uluslar üstü bir yapıya kavuştuğunu göstermektedir (Aliu vd., 2017: 104).

Güçlü olanın kuralları belirlediği gerçeği çerçevesinde Lübnan, Ürdün ve nispeten ekonomik amaçlar taşıdığı düşünülse de Tunus ile yapılan anlaşmalarla sağlanan iş birliklerinin, insani niyetlerden çok, göçmenlerin bulundukları ülkelerdeki şartlarını iyileştirerek Avrupa’ya geçme isteklerini törpülemek amacı taşıdığı vurgulanmaktadır. Bu ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının AB ile vize kolaylığı, geri kabul anlaşmaları gibi konularda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarından konudaki tüm yetkiyi, demokratik bir model olarak gördükleri AB’ye bırakmakta ve göç yönetimi konusunda AB ile dengeli ilişkilere dayalı bir iş birliği yapılması gerektiğini savunmaktadırlar (Yazgan, 2018: 32).

Günümüzde göç olgusunun AB tarafından bir kriz olarak algılanmasına (Şemşit, 2018: 271) paralel olarak son otuz yılda politika faaliyetlerinin hızlanması ve politika ayarlamalarının büyüklüğünde istikrarlı bir azalma göz önüne alındığında Avrupa göç yönetimindeki salınım daha belirgin

hale gelmektedir. Bu eğilimler, göç ve göç politikası yapımının artan siyasallaşması ve karmaşıklaşması bağlamında Avrupa göç yönetişiminin ‘hızlandırılmış ince ayarını’ özetlemektedir. Buna karşılık politika yapıcılar, özellikle siyasi, ekonomik ve toplumsal krizlerin ya da en azından algılanan krizlerin artan sayısı ve sıklığı ışığında, başarısızlık riski taşıyabilecek kapsamlı politika reformlarından veya sistematik değişikliklerden kaçınarak küçük ayarlamalar yapmakla yetinmişlerdir. Krizlerin ve gelecekle ilgili önemli belirsizliklerin ortasında, siyasi ve kamusal ‘kontrol’ görünümünü korumak için yalnızca gerekli olduğu ölçüde yanıt vermek; yeni bir göç yönetişimi çerçevesi oluşturmak için yoldan saptırabilme ihtimali barındıran büyük politika değişiklikleri veya önemli politika yenilikleri sunmak şüpheyle karşılanmaktadır. Bu şüphecilik, başlıca göç faktörlerinin ve AB üyesi olan ve olmayan devletlerin tepkilerinin öngörülemez doğasından kaynaklanmaktadır. Bunun tek istisnası Şubat 2022’deki Rus işgalinin ardından AB’nin Ukrayna’dan gelen bireylere geçici koruma sağlamak için verdiği hızlı tepkidir. Avrupa devletlerinin göç yönetişimi politikalarında genellikle önemli değişiklikler uygulamak yerine mevcut politikalarda ince ayar yapmayı tercih etmeleri göç yönetişiminde önemli reformların nadir hale gelmesine yol açmıştır (Czaika vd., 2024: 104, 105).

Dünyadaki çoğu kent, göç ve mültecilerle ilgili küresel zorlukları ele almak için yönetim kapasiteleriyle doğrudan ilgili olan bazı kısıtlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Bu kısıtlamaları aşabilmek adına Zürih ve Berlin gibi bazı Avrupa kentleri, kentsel vatandaşlığa yönelik en son yenilikçi önlemlerden biri olarak, statüleri ne olursa olsun tüm sakinlerine kentsel kimlik verilmesi uygulamasını başlatmıştır (Zapata, 2024: 24).

3.3. Türkiye’de Uluslararası Göç Yönetişiminde Bölgesel İşbirliği

Türkiye, jeopolitik konumu ve toplumsal, dinsel ve tarihsel etkilere bağlı olarak, kurulduğu dönemden bugüne kadar hem göç alan hem göç veren ülke konumunda olmuştur. Türkiye’ye doğru demografik yer değişimin en yoğun olduğu günümüz tarihine gelene kadar Türkiye, Yunanistan’dan (1922-1938), Balkanlardan (1923-1945), Almanya’dan (1933-1945), Irak’tan (1988), Bulgaristan’dan (1989), yine Irak’tan (1991) ve Kosova’dan (1999) gelen sığınmacı ve göçmenleri ağırlamak ve hatta çoğuna yeni bir hayat vermek durumunda kalmıştır. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının ardından Türkiye’ye 3,5 milyondan fazla göçmenin gelmesi, Türkiye’yi bir geçiş noktası olarak gören yüz binlerce göçmenin davranışları, Avrupa ülkelerinin de dikkat kesildiği bir konu olmuştur. Öyle ki Türkiye, son yıllarda yaşadığı ve savunduğu göç politikalarıyla “göç veren” ve “transit geçiş yapılan” bir ülke konumlarına ek olarak “göç ülkesi” olarak da anılmaya

başlanmıştır (Kahraman ve Taniyıcı, 2018: 239). Türkiye'nin bu süreçte bir ilgi odağı haline gelmesinde AB müzakereleri, ekonomik ve sosyal açılardan gelişmekte olması, geçiş güzergâhında bulunması, iklim ve çevre şartlarının uygunluğu ve kontrollü göç konusunda nispeten daha esnek davranması gibi faktörler etkili olmuştur (Özden ve Hamurcu, 2019: 451). 2011-2014 yılları arasında, Suriyeli mültecilerin hayatta kalma kaygılarını en aza indirmek ve acil barınma, yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamak için kamu yetkilileri, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliği yoluyla, ülkesinden kaçan tüm Suriyelilerin sınırı geçmesine izin veren bir 'açık kapı politikası' izlenmiştir. Araştırmalar, hakim bir yaklaşım olarak bu "stratejik geçiciliğin" tutarlı bir ulusal entegrasyon politikası tasarlama ve uygulamada zorluklara yol açtığını belirtmektedir. Avrupa'ya mülteci akını Aralık 2015 itibarıyla bir milyona yaklaştığında, AB ve Türkiye'de göç yönetişimi konusunda büyük bir değişim yaşanmıştır. AB, mülteci akınlarını "mülteci krizi" olarak adlandırarak kitlesel göçü yönetmek için mülteci kabul eden devletlerle iş birliğini yoğunlaştırmıştır. 18 Mart 2014 tarihinde Türkiye ve AB arasında, Ege Denizi'ndeki düzensiz deniz sınırı geçişlerini azaltmayı amaçlayan ve ülke içindeki mültecilerin bakımı için Türkiye'ye 3 milyar Avro mali destek verilmesini içeren bildiri imzalanmıştır (Erden ve Özçürümez, 2024: 306).

Türkiye, bölgesel iş birliğinin geliştirilmesi kapsamında 1991 yılında başlatılan ve Macaristan ile eş başkanlığını sürdürmüş olduğu Budapeşte Sürecinde aktif olarak rol almaktadır. Bu kapsamda, Afganistan, Bangladeş, Çin, Irak, Pakistan ve Suriye'den oluşan İpek Yolu Bölgesi Çalışma Grubu başkanlığını da yürütmektedir (Kara ve Kara: 2015: 15-16).

Türkiye uluslararası göç yönetişimi kapsamında üzerine düşen sorumlulukları yerine getirebilmek adına ülke içerisindeki göçmen nüfusu kontrol edebilmek için önemli adımlar atmaktadır. Bölgesel ve yerel düzeyde Türkiye'de göç yönetişimi valiliklerin genel sorumluluğunda göç idaresi il müdürlükleri ve afet acil durum il müdürlükleri üzerinden yürütülmektedir. Göç idaresi il müdürlükleri, kitlesel göçlerde kişilerin kayıt altına alınması, istatistiklerin tutulması, oturma izinleri, sınır dışı edilmeleri gibi işlemleri; afet ve acil durum müdürlükleri ise il düzeyinde çadır kent ve konteynir kentlerin yönetimini üstlenmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015: 52). Türkiye'de yerel yönetimler ve merkezi teşkilatlanma kapsamında Suriyelilere yönelik geçici barınma merkezlerinin kapatılmasıyla birlikte, barınma desteğine ilişkin net bir politika olmadığından Suriyeli göçmenlerin barınma ihtiyaçlarını konut piyasası üzerinden karşılamak zorunda kalmaları, hem kiralar hem de emlak piyasası üzerinde önemli bir olumsuz etki yaratmıştır. Bu etki akıllı kentleşme yolunda emek harcayan yerel yönetimlerin de işini zorlaştırmış ve daha ucuz,

daha basit konutlar yapma konusunda arayışlara girmelerine sebep olmuştur (Erden ve Özçürümez, 2024: 307).

Bölgesel ve yerel düzeyde belediyelerin doğrudan göç yönetişimi ile ilgili görevleri bulunmamakta ancak yerel yönetimler düzeyinde de göçle ilgili farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir. 6458 sayılı “Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu” 96. maddesinde yerel yönetimlerin göç yönetişimine katılımı düzenlenmiştir. Bu kanunda göçmenlerin toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanılabileceği belirtilmektedir. Ayrıca kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim gibi konularda iş birliğinin yapılabileceği vurgulanmaktadır. Aynı kanunda göçmenlerin sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmektedir.

Bu iş birlikleri ile yerel ve bölgesel anlamda yaşanan ekonomik, kültürel ve doğal afetler gibi nedenlerden kaynaklanan göçün birliktelik duygusu doğrultusunda çözülmesi beklenmektedir. Özellikle göç yönetiminde doğal afetlerin olumsuz etkisi son yıllarda artmakta ve bu afetler sonucunda çok sayıda kişi ve kurum olumsuz anlamda etkilenmektedir. Öztürk (2025: 798) tarafından yapılan çalışmada deprem sonrasında kurumların faaliyetlerini yürütmek üzere kalifiye personel bulma konusunda problem yaşadığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmada deprem sonrası göç nedeniyle personel kaybı yaşayan kurumların yaklaşık %90'ının, kaybettikleri personellerin yerini dolduramadıkları için gelirlerinde de düşüş yaşadıkları vurgulanmıştır. Benzer çalışmada Tetik ve Akbulut (2023: 97) doğal afetler sonucunda iş gücü kaybı yaşanıldığı ve kurumların finansal bakımdan olumsuz etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de bölgesel ve yerel yönetimlerin göç yönetişimine katkılarının istenilen düzeyde olmadığı ve yetersiz kaldığı görülmektedir. Özellikle onuncu Kalkınma Planı Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda yerel yönetimlerin göç konusundaki yükümlülüklerinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı raporda göçmenlerin ikamet edeceği kabul merkezleri ile geri gönderme merkezlerinin tespitinde yerel halk ile iş birliğinde hareket edilmesi ve STK’lar tarafından da desteklenmesi öngörülmüştür.

Yerel yönetimler tarafından ise vatandaşların bilinçlendirilmesi konusunda toplantılar yapılması ve bu toplantı sayılarının artırılması gerektiği belirtilmektedir (Kara ve Kara: 2015: 15-16).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası göç kaynaklı sorunlar, çıkarılan bir yasayla, toplanılan bir forumla, yapılan çeşitli araştırmalarla ya da kurumların ve örgütlerin bir araya gelmesiyle bir kalemde çözülebilecek sorunlar değildir. Rittel ve Webber tarafından (1973) belirtilen kötü huylu sorun sayılabilecek olan uluslararası göç sorunları, kolayca tanımlanamayan, belirsizlik içerdği için çözümü zor olan, tekrar tekrar çözülmek zorunda olan ve bilimsel veriler yerine siyasal yargılara dayanan sorunlardır. Böyle bir sorunun tek bir noktadan ve tek bir bakış açısıyla çözümünün zor olması, bu sorunun çözümü noktasında farklı kişiler, kurumlar ve düşüncelerle iş birliği ve diyalog yapma gereksinimini doğurmaktadır. Göç olaylarının meydana getirebileceği uluslararası olumsuz etkileri en aza indirebilmek veya bu etkileri olumluya çevirebilmek amacıyla birliktelik ve iş birliği kapsamında uluslararası göç yönetişiminin sağlanması gerekmektedir. Uluslararası göç yönetişimini sağlayabilmek için konuyla ilgili ülkelerin bir araya gelerek sorunlara yönelik ortak çözüm önerileri geliştirmesi ve bölgesel iş birliğinin oluşturulması bir zorunluluktur. Bölgesel iş birliğinde aynı coğrafyada yer alan ülkeler arasında göçle ilgili ortak sorunlara yönelik çözüm arayışlarında bulunabilmek ve uluslararası göç yönetişimine yönelik bir birliktelik oluşturmak istenmektedir. AB ile Türkiye arasındaki iş birliği çerçevesinin, “iş birliği” kelimesinin içeriğine bağlı olarak her iki taraf için de aynı derecede fayda ve zarar etkisi içermesi gerekmektedir. İşbirliğinde bir tarafın “mış gibi” politikasına karşılık diğer tarafın özverili ve risk alan politikalar izlemesi, iş birliği anlayışını önemli ölçüde zedeleyecektir.

AB tarafından yaklaşık çeyrek asırdır kullanılan göç yönetişimi kavramı Türkiye’de yaklaşık on yıldır kullanılmaktadır. Göç yönetişimi kavramı ile farklı aktörlerin göç yönetiminde yer alması gerektiği belirtilmektedir. Türkiye’de kurulmuş olan ve göç yönetişiminde etkili olan kurumlar, Göç İdaresi Başkanlığı, Göç Politikaları Kurulu ve AFAD gibi kurumlardır. Ayrıca göç ile ilgili doğrudan etkili olan bakanlıklar ve yerel yönetimlerin yanında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Göç Örgütü gibi uluslararası faaliyet gösteren ancak bölgesel işbirliğini güçlendirmek amacı ile çalışmalarını yürüten paydaş kurumlar göç yönetişimi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de il ve ilçe göç idaresi müdürlüklerinin yanında bölgesel ve yerel düzeyde göç konularıyla yetkilendirilmiş yerel yönetimler ve STK’lar yok denecek kadar yetersiz kalmaktadır. Aynı şekilde Türkiye’de göçle ilgili bilinçlendirme çabaları yerel düzeyde istenilen düzeyde gerçekleştirilememektedir. Uluslararası göçün etkili bir şekilde yönetilmesi ve göç yönetişiminin iyi bir düzeyde uygulanabilmesi için yerel yönetimler ve STK gibi paydaşların katılımcı bir süreç içerisinde iş birliği yapmaları gerekmektedir. Merkezi yönetim, paydaşlar arasında koordinasyonu kolaylaştırıcı düzenlemeler yapmalı ve tüm süreci şeffaf bir şekilde paylaşmalıdır.

Kaynakça

- Açar, D. A. ve Yalçinkaya, H. (2022). Politika Önerileri: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Çatışmalar, Düzensiz Göç ve Türkiye'nin Güvenliği. *Göç ve Güvenlik Alanında AB ve Türkiye Arasındaki Diyalogun Güçlendirilmesi*, 165-177.
- Alu, A., Oğurlu, Y., Özkan, Ö., Öztürk, İ. ve Alu, D. (2017). Avrupa Birliği Hukuku Kapsamında Göç Yönetimi, Yetkilendirme, Yetki İkamesi ve Ölçülülük İlkesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 95-107.
- Avrupa Birliği Zirvesi. (2016). *29 Kasım 2015 Tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi*. Ankara: AB ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı.
- Bulut, Y. ve Aslan, M. M. (2022). Göç yönetiminde Akıllı Kent Uygulamalarının Rolü: Açık Veri ve Coğrafi Bilgi Sistemleri. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(24), 135-148.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2009). Migration in the Asia-Pacific Region. *Migration Information Source*, 10, 1-11.
- Cuttitta, P., Pécout, A. & Phillips, M. (2022). Civil Society and Migration Governance Across European Borderlands. *Journal of Intercultural Studies*, 44(1), 1-11. <https://doi.org/10.1080/07256868.2022.2160099>.
- Czaika, M., Bohnet, H., Zardo, F. & Bijak, J. (2024). European Migration Governance in the Context of Uncertainty. *International Migration*, 62(6), 93-110.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62.
- Elmas, F.Y. (2017). AB Dış Göç Politikasındaki Kayıp Parça: Göçmen Odaklı Yaklaşım, *ATAUM*, 564. 401-430.
- Europa (2025). *Avrupa Birliği (AB)'nin Göç Tanımı*. Avrupa Komisyonu. 09 Haziran 2025 tarihinde https://affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-cmn/cmn-asylum-and-migration-glossary/glossary/migrant_ Erişim Tarihi: 10.06.2025.
- European Commission (2024). *The EU and the Migration Crisis*. <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/cn/> Retrieved: 18.04.2025.
- Eurocities (2025). Cities and Migrants Rights in The Era of Digitalisation. <https://eurocities.eu/latest/cities-and-migrants-rights-in-the-era-of-digitalisation/> Retrieved: 18.04.2025.
- Erden, Y. & Özçürümmez, S. (2024). Mass Migration Governance and Openness Toward Refugees: Comparing Germany and Turkey. *International Migration*, 62(1), 303-318.

- Göç İdaresi Başkanlığı (2025). Göç Kurulu. <https://www.goc.gov.tr/goc-kuru-lu> Erişim Tarihi: 28.05.2025.
- Haque, Shahidul. (2006). *International Cooperation to Manage Migration. Managing Regional Public Goods: Labor Migration and Public Health*. Bangkok: Asian Development Bank Institute, 1-11. <http://www.adbi.org/files/cpp.module5.int.coop.mm.pdf> Retrieved: 30.06.2014.
- Hugo, G. (2011). *People on the Move: Managing Migration in Today's Commonwealth*. Final Version of Third Report to the Ramphal Commission on Migration and Development, London.
- IOM. (2004). International Organization For Migration. International Cooperation. Essentials of Migration Management Volume One: Migration Management Foundations, IOM. http://www.rcmvs.org/documentos/IOM_EMM/v1/V1S07_CM.pdf Retrieved: 06.07.2014.
- IOM. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf Erişim Tarihi: 28.04.2025.
- IOM. (2022). Göç Terimleri Sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü (İOM). https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf Erişim Tarihi: 09.06.2025.
- Işıkcı, Y. (2017). Türkiye’de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Yönetiminin Analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 25-47.
- Kahraman, S. ve Tanıyıcı, Ş. (2018). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacılar Örneğinde Çok Düzeyli Göç Yönetişimi. *TESAM Akademi Dergisi*, 5(1), 235-280.
- Kara, M. ve Kara, C. Ö. D. (2015). Türkiye’de Göç Yönetişimi: Kurumsal Yapı ve İşbirliği. *Journal of Entrepreneurship & Development / Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10(2).
- Kocaoğlu, M. ve Usta, S. (2020). Türkiye’de Enerji Politikaları ve Bölgesel İşbirliğinin Önemi. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 16(2), 189-202.
- Koçancı, M. ve Namal, M. K. (2017). Kitlesel Göç Hareketleri ve Türkiye. *Journal of Awareness*, 2 (Special 3), 229-248.
- Memişoğlu, F. (2019). Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(30), 239-287.
- NTV. (2024). AB’den Türkiye’ye 1 milyar Euroluk Ek Fon. https://www.ntv.com.tr/dunya/abden-turkiye-ye-1-milyar-euroluk-ek-fon,-rlQuZjOdE-OgkFEoe_HyUg, Erişim Tarihi: 01.05.2025.
- Öner, N. A. Ş. (2019). Sonuç: Küresel Yönetişimin Evrimi ve Uluslararası Göç. <https://www.researchgate.net/publication/330540908>, (307-328). Erişim Tarihi: 05.06.2025.

- Özden, Y. ve Hamurcu, A. (2019). Uluslararası Göç Yönetişimi ve Türkiye. *AS-SAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 447-455.
- Özer, Y. Y. (2011). Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Çalışma Alanı Olarak Uluslararası Göç: Yasalaşma ve İdari Yapılanma Sürecinin Değerlendirilmesi. *Journal of Faculty of Political Science*, 45, 73-88.
- Öztürk, Ö. (2025). 6 Şubat Depremlerinin Teknokent Girişimcileri Üzerindeki Etkisi: Malatya Teknokent Örneği. *Firat University Journal of Social Sciences*, 35(2), 787-800, <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1599327> Erişim Tarihi: 10.06.2025.
- Rittel, H. W. & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a General Theory of Planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155-169.
- Sandıklı, A. ve Kaya, E. (2013). Barış Kavramına Teorik Yaklaşımlar ve Küresel Yönetişim. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 59-79.
- Sirkeci, İ. ve Yüceşahin, M. M. (2014). Türkiye’de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Solomon, M. K. (2008). International and Regional Cooperation/ Regional Consultative Processes. Inter-State and Intra-Regional Cooperation on Migration Management in the IGAD Region, A Workshop Report 12th - 14th May 2008, Addis Ababa, Ethiopia, IOM, 55-57.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289.
- TEPAV. (2020). Zorunlu Göçmenler İçin Sosyal Eşitlik: Pandemi Sürecinde Yerel Yönetimlerin ve STK’ların Rolü. <https://tr.boell.org/tr/2021/03/25/zorunlu-gocmenler-icin-sosyal-esitlik-pandemi-surecinde-yerel-yonetimlerin-ve-stkların-erişim> Erişim Tarihi: 01.06.2024.
- Tetik, N. ve Albulut, İ. İ. (2023). Şubat 2023’te Yaşanan Depremin Ekonomik ve Finansal Etkileri: İhracat Üzerinden Bir İnceleme. *Kabramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası için Akademik Öneriler*, Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Gaziantep, (93-103).
- Tuygun, F. S. (2023). AB’de Sınır Aşan Kriz Yönetiminde AB Ajanslarının Rolü. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 449-476.
- Uçak, O. (2017). Göç Hareketleri ve Medyada Göçmen Haberleri. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(3), 242-254.
- UNHCR. (2022b). *Refugee Data Finder*. Available from: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=5G8fDq> Retrieved: 02 23, 2022,
- Üstübiç, A. (2017). Türkiye’de Göç Politikaların Dönüşümü: Yasadışılığın Uluslararası Üretiminden Makbul Yabancıya. *Toplum ve Bilim*, 140, 106-121.

Yazgan, H. (2018). AB'nin Güney Komşuları ile İlişkileri: Göçün Güvenlikleştirilmesi ve Sivil Topluma Etkiler. *Mukaddime*, 9(3), 21-38.

Zapata, R. (2024). Resilient Urban Turnaround in Migration Governance Studies. *International Migration*, 62(4), 20–40. <https://doi.org/10.1111/imig.13277>